

กระบวนการเรียนรู้และการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมในคัมภีร์โบราณนครลำปาง
สู่สถาบันการศึกษาในจังหวัดลำปาง

LEARNING PROCESS AND CULTURAL REFINING
IN ANCIENT SCRIPTURE OF LAMPANG
TO EDUCATIONAL INSTITUTION IN LAMPANG

พระพิษณุพล สุวรรณรุโป*

Phrapissanupol Suwanarupo

พระมหาเกียรติ วรกิตติ**

Phramaha Keerati Vorakitti

พระครูปลัดอุทัย รตนปญโญ***

Phrakrupalad Uthai Rattanapunyo

บทคัดย่อ

งานวิจัยเรื่อง “กระบวนการเรียนรู้และการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมในคัมภีร์โบราณนครลำปางสู่สถาบันการศึกษาในจังหวัดลำปาง” มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้ตามหลักคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณนครลำปาง 2) เพื่อศึกษากระบวนการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณนครลำปาง 3) เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมในคัมภีร์โบราณนครลำปางของสถาบันการศึกษาในจังหวัดลำปาง เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action research)

ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมตามหลักคำสอนในคัมภีร์โบราณนครลำปาง ในงานวิจัยนี้ กำหนดเอาคัมภีร์ 3 ฉบับ ได้แก่ เรื่องปมาทธรรม, เรื่องสามปิง สามกั้ว และเรื่องธรรมดาสอนโลก และรวบรวมเป็นชุดความรู้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมในคัมภีร์โบราณนครลำปางของสถาบันการศึกษาในจังหวัดลำปาง ผ่านการจัดกิจกรรม ได้แก่ กิจกรรมสวดมนต์ นั่งสมาธิ ฟังบรรยาย ถวาย-ตอบ ปัญหาธรรม คำสอนในคัมภีร์โบราณทั้งสามเรื่อง สามารถนำมาเป็นแบบอย่างที่ดีในการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมในสถาบันการศึกษาในจังหวัดลำปาง ประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ ด้านที่ 1 แบบแผนในการประพฤติปฏิบัติตน ด้านที่ 2 หลักปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันหรือมารยาททางสังคม ด้านที่ 3 ความเชื่อทางศาสนา จากคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์ ผู้วิจัยได้นำมาสร้างเป็นชุดความรู้เพื่อการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมในสถาบันการศึกษาใน

* อาจารย์ประจำ วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

** อาจารย์ประจำ วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

*** อาจารย์ประจำ วิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง

จังหวัดลำปาง ผลจากการทดลองใช้ชุดความรู้ดังกล่าว พบว่า นักเรียนเกิดความสนใจต่อการเรียนรู้ในคัมภีร์โบราณ และสามารถนำเอาหลักคำสอนในคัมภีร์มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ และยังเป็นการต่อยอดในการเรียนรู้ภาษาและวรรณกรรมท้องถิ่นได้ดียิ่งขึ้นโดยเฉพาะนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างได้นำหลักคำสอน และคติ ความเชื่อไปถ่ายทอดให้คนในชุมชนได้เรียนรู้ร่วมกัน และมีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนาระบบกระบวนการคิดวิเคราะห์ ในระบบการเรียนรู้ในโรงเรียน หรือสถาบันการศึกษาให้อยู่ในคุณธรรมจริยธรรม

คำสำคัญ: กระบวนการเรียนรู้, การขัดเกลาเชิงวัฒนธรรม, คัมภีร์โบราณ

ABSTRACT

The research report of Learning process and cultural refinement in the ancient scriptures of Lampang to educational institutions in Lampang Province aims to: 1) study the learning process according to the doctrines that appear in the ancient scriptures of Lampang, 2) study the process of cultural refinement that appear in the ancient scriptures of Lampang, 3) promote the learning process and cultural refinement in the ancient scriptures of Lampang to educational institutions in Lampang Province. This research is an action research that uses qualitative and quantitative method together for greater perfection.

The research results found that Cultural refinement process according to the doctrine in ancient scriptures of Lampang was determined by 3 books; Wat Laihin's Scripture and Wat Ban Look's scripture which are the practice principles for cultural refinement that appear in Pamadhaddhamma's story, Sam pong Samkiew's story, and the common story that used to teach the world. The essence of each content was connected to Buddhism principles and collected as a set of knowledge to promote learning and cultural refinement in ancient scriptures of Lampang to educational institutions in Lampang Province through activities such as praying, meditation, listening to lectures, asking-answering the three Dhamma issues, and summarizing ideas by participants.

Keywords: Learning process, Cultural refining, Ancient scriptures

บทนำ

การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นกับมนุษย์ตลอดชีวิต กระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนจะมีความแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล ความแตกต่างระหว่างบุคคลส่งผลให้ผู้เรียนมีวิธีการของตนเอง อันเกิดจากสภาวะแวดล้อม บุคลิกภาพ อารมณ์และสังคมของแต่ละบุคคล สิ่ง que ผู้เรียนได้รับการถ่ายทอดอย่างเป็นระบบเป็นขั้นตอนอย่างต่อเนื่องทั้งในห้องเรียนและในชีวิตประจำวัน ทำให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการในการเรียนรู้ของตนเอง แบ่งได้ตามกลุ่มของผู้เรียนที่มีลักษณะและวิธีการที่เหมือนกันออกได้เป็นหลายแบบ

การขัดเกลาทางสังคมเป็นคำที่นักวิชาการและคนทั่วไปในปัจจุบันรู้จักและเข้าใจร่วมกันว่ามาจากคำว่า Socialization ในภาษาอังกฤษ กระบวนการขัดเกลาทางสังคม จึงเป็นกระบวนการทั้งทางตรงและทางอ้อมที่ทำให้สังคมหนึ่ง ๆ ได้เรียนรู้คุณค่า กฎเกณฑ์ ระเบียบแบบแผนของกลุ่มหนึ่งกำหนดหรือวางไว้ ตลอดจน

รูปแบบสัญลักษณ์ในระบบสังคม การขัดเกลาทางสังคมเป็นกระบวนการที่ทำให้บุคคลกลายเป็นสมาชิกของสังคม โดยการเรียนรู้วัฒนธรรม ประเพณีต่างๆ การขัดเกลาทางสังคมเป็นกระบวนการที่ทำให้คนได้มีการพัฒนาตัวตน โดยมีการกระทำระหว่างกันทางสังคม กับคนอื่น¹ เป็นกระบวนการที่สังคมหรือกลุ่มสังคมเพื่อปลูกฝังให้สมาชิกได้รับเอาบรรทัดฐานทางสังคมต่างๆ ที่สังคมกำหนดไว้ไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน การขัดเกลาทางสังคมเกิดจากความสัมพันธ์ทางสังคมของบุคคลที่บุคคลยินยอมเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของตนไปตามบรรทัดฐานของสังคมที่สังกัด หรือกล่าวได้อีกอย่างหนึ่งว่าการขัดเกลาทางสังคมเป็นการเรียนรู้ในเรื่องการปฏิบัติตนเมื่อปะทะสังสรรค์ทางสังคมกับบุคคลอื่นนั่นเอง เป็นกระบวนการที่ช่วยให้สมาชิกของสังคมปฏิบัติตามบรรทัดฐานที่สังคมกำหนด ทำให้ดำรงชีวิตร่วมกันได้อย่างมีความสุข การขัดเกลาทางสังคมเป็นสิ่งที่มีมนุษย์จะต้องประสบตลอดชีวิต เพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคมต้องได้รับการขัดเกลาทางสังคมเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ การขัดเกลาทางสังคมเป็นวิธีการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมที่ทำให้บุคคลสามารถปรับตัวให้เข้ากับชีวิตของกลุ่มหรือสังคมที่ตนเป็นสมาชิกอีกด้วย

จังหวัดลำปาง เป็นจังหวัดที่มีความเก่าแก่และมีความสำคัญทางประวัติศาสตร์มาแล้วไม่น้อยกว่า 1,300 ปี ตั้งแต่สมัยทวารวดี (พระนางจามเทวี) เป็นต้นมา คือ ราวพุทธศตวรรษที่ 13 ชื่อของเมืองเขลางค์อันเป็นเมืองในยุคแรกๆ และเมืองนครลำปาง ปรากฏอยู่ในหลักฐานทางประวัติศาสตร์หลายแห่ง ทั้งจากตำนานศิลาจารึกพงศาวดาร และจากคำที่นิยมเรียกกันโดยทั่วไปอย่างแพร่หลาย ได้แก่ตำนานจามเทวี ชินกาลบาลีปกรณ์ ตำนานมูลศาสนา ตำนานพื้นเมืองเชียงใหม่ ตำนานเจ้าเจ็ดตน พงศาวดารโยนก

คำว่า "ละคอน" หรือ "ละคร" (นคร) เป็นชื่อสามัญของเมืองเขลางค์ที่นิยมเรียกกันอย่างแพร่หลายทั้งในตำนานและภาษาพูดโดยทั่วไป แม้แต่จังหวัดใกล้เคียงเช่น แพร่ น่าน เชียงราย ลำพูน เชียงใหม่ มักจะเรียกชาวลำปางว่า "จาวละคอน" ซึ่งหมายถึง ชาวนคร คำว่าละคอนมีชื่อทางภาษาบาลีว่า เรียกว่า "เขลางค์" "เช่นเดียวกับ ละพฺพรหรือลำพูน ซึ่งทางภาษาบาลีเรียกว่า "หริภุญชัย"และเรียกลำปางว่า "ลัมภกัปปะ" ดังนั้นเมืองละคอนจึงหมายถึง บริเวณอันเป็นที่ตั้งของเมืองเขลางค์ คือเมืองโบราณรูปหอยสังข์ ซึ่งตั้งอยู่บริเวณฝั่งตะวันตกของแม่น้ำวัง อยู่ในตำบลเวียงเหนือ อำเภอเมืองลำปาง จังหวัดลำปาง ส่วนคำว่า"ลำปาง" เป็นชื่อที่ปรากฏหลักฐานอย่างชัดเจนในตำนานพระธาตุลำปางหลวง ซึ่งมีชื่อเรียกเป็นภาษาบาลีว่า "ลัมภกัปปนคร" ตั้งอยู่บริเวณลำปางหลวง อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง อยู่ห่างจากตัวเมืองลำปางไปทางทิศใต้ตามแม่น้ำวังประมาณ 16 กิโลเมตร อันเป็นที่ตั้งของวัดพระธาตุลำปางหลวงในปัจจุบัน ตัวเมืองลัมภกัปปนครมีพื้นที่ประมาณ 200 ไร่

ตามตำนาน วัดพระธาตุลำปางหลวง (ฉบับสาขาสมาคม เพื่อการรักษาสมบัติวัฒนธรรมประจำจังหวัดลำปาง) ได้กล่าวถึงเรื่องราวของเมืองลำปางไว้ว่า"พระพุทธเจ้าได้เสด็จด้วยลำดับบ้านใหญ่เมืองน้อยทั้งหลาย พระพุทธเจ้าโปรดบ้านอันหนึ่งชื่อ ลัมพการีวัน พระพุทธเจ้านั่งอยู่เหนือดอยม่อนน้อย สูงสะหน้อยยังมีละว้า ชื่ออ้ายคอน มั่นหันพระพุทธเจ้า เอน้ำผึ้งใส่กระบอกไม้ป้างมาหื้อทานแก่พระพุทธเจ้า กับหมากพ้าว 4 ลูก พระพุทธเจ้ายื่นบอกน้ำผึ้งหื้อแก่หมาอานนท์ถอกตกปากบาตร พระพุทธเจ้าฉันแล้ว ชัดบอกไม้ไปตกหนเหนือ แล้วพระพุทธเจ้าทำนายว่า สถานที่นี้จักเป็นเมืองอันหนึ่งชื่อ "ลัมภางค์" ดังนั้นนามเมืองลำปาง จึงหมายถึงชื่อของเมืองอันเป็นที่ตั้งของพระธาตุลำปางหลวงในปัจจุบัน

¹ พระพิชญ์พล สุวณฺณโรโป (รูปทอง), "การขัดเกลาสังคมโดยองค์การศาสนาในพระพุทธศาสนา", สารนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2558), หน้า 1.

ภาคเหนือของประเทศไทยมีวัฒนธรรมและวรรณกรรมเฉพาะตัว อันส่งผลให้เกิดพัฒนาการทางวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องด้านต่าง ๆ ทั่วภูมิภาคนี้อย่างกว้างขวาง หากแต่ความมั่งคั่งทางคัมภีร์ใบลานยังคงได้รับการค้นคว้าวิจัยน้อยมากเนื่องจากขาดการเข้าถึง แม้ว่าแหล่งข้อมูลปฐมภูมิมีอยู่อย่างมากมายก็ตาม นอกจากคัมภีร์ใบลานในท้องถิ่นที่เกี่ยวข้องกับประเพณีทางพุทธศาสนานิกายเถรวาท แล้วก็ยังมียุทธกรรมและงานเขียนทางประวัติศาสตร์ท้องถิ่นอีกจำนวนมาก รวมถึงชิ้นงานเกี่ยวกับความสัมพันธ์ทางสังคม กฎหมายจารีตประเพณี ตำราโหราศาสตร์ เวทมนต์ ตำนานและพิธีกรรมต่าง ๆ ไวยากรณ์และอักษรศาสตร์ ตลอดจนกวีนิพนธ์และเรื่องมหากาพย์ นิทานพื้นบ้านและนิยายรัก คัมภีร์ใบลานส่วนมากเป็นคัมภีร์นอกนิบาต ซึ่งประกอบด้วยวรรณกรรมที่ใช้พรรณนาโวหารโดยเฉพาะชาดก ซึ่งเชื่อว่าโดยมากมีต้นกำเนิดมาจากประเพณีพื้นถิ่นของภูมิภาคเอเชียอาคเนย์ เนื้อหาในคัมภีร์ใบลานมีทั้งภาษาล้านนา ไทยเขิน ไทยลื้อ ลาว ไทยใหญ่ พม่าและภาษาบาลี จารึกด้วยอักษรหลากหลาย

คัมภีร์โบราณเป็นทรัพยากรวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่า ในฐานะที่เป็นส่วนประกอบของระบบวัฒนธรรมในสังคมมนุษย์ ที่สะท้อนให้เห็นถึงความเจริญก้าวหน้าทางด้านวัฒนธรรมและนามธรรมที่บรรพบุรุษได้คิดค้นและสร้างสรรค์ขึ้นมา เป็นหลักฐานทางด้านประวัติศาสตร์ ที่แสดงถึงเอกลักษณ์และความเป็นมาของชุมชน เป็นสิ่งที่สามารถนำมาจัดการเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตและกระบวนการพัฒนาในด้านต่าง ๆ คัมภีร์โบราณนครลำปาง เป็นคัมภีร์ที่บันทึกด้วยอักษรธรรมล้านนา ซึ่งมีปรากฏตามวัดเก่าแก่ของจังหวัดลำปาง สืบเนื่องมาจากอดีตจังหวัดลำปางเป็นส่วนหนึ่งของอาณาจักรล้านนา ที่มีวัฒนธรรมทางภาษาพูดและภาษาเขียนเป็นของตนเอง

คัมภีร์ใบลานที่เก่าแก่ที่สุดที่มีการบันทึกปีจาร เป็นภาษาบาลีล้วน ในตอนท้ายคริสต์ศตวรรษที่ 15 เมื่อสมัยเชียงใหม่เป็นศูนย์กลางการศึกษาและเผยแผ่พุทธธรรมในภูมิภาค คัมภีร์ใบลานที่มีอายุเก่าแก่ที่สุดคือ ดิงสนิบาตซึ่งอยู่ในชาติกอฏฐกถาวรรณนา ได้มีการจารึกไว้ ในปี ค.ศ. 1471 (จุลศักราช 833) มีคัมภีร์ใบลานส่วนน้อยที่จารึกในระหว่างปีคริสต์ศตวรรษที่ 17 ถึงต้น 18 ในช่วงที่พม่าครอบครองภูมิภาคนี้ แต่ในช่วงหลายทศวรรษหลังจากนั้นเป็นยุคทองแห่งคัมภีร์ใบลาน คัมภีร์ใบลานจำนวนมากจารึกขึ้นในช่วงต้นคริสต์ศตวรรษที่ 19 เมื่อครูบากัญจนได้พัฒนาวัดสูงเม่น จ.แพร่ ให้เป็นศูนย์กลางการศึกษาพระพุทธศาสนาและภาษาบาลี และได้ริเริ่มและระดมการสนับสนุนในการรวบรวมและจารคัมภีร์ใบลานในพื้นที่ต่าง ๆ ในปัจจุบันเป็นภาคเหนือของไทย และหลวงพระบาง ประเทศลาว ศูนย์รวมคัมภีร์ใบลานของวัดสูงเม่นนับว่าเป็นศูนย์คัมภีร์ใบลานใหญ่ที่สุดในภาคเหนือของไทย ซึ่งมีคัมภีร์ใบลานถึง 1,700 ต้นฉบับ คัมภีร์ใบลานทั้งหมดได้ถ่ายเป็นไมโครฟิล์ม²

คัมภีร์ใบลานหรือหนังสือใบลาน ทำมาจากใบต้นลาน การบันทึกตัวอักษรลงในใบลานเรียกว่า จาร การทำใบลานเป็นผูก ต้องเจาะรูตรงกลางใบลาน ค่อนไปทางซ้ายซ้าย หรือจะเจาะรู 2 รู ให้ห่างจากปลายลาน 2 ข้าง ประมาณ ข้างละ 1 คืบ แล้วร้อยด้วยด้ายที่พันเป็นเชือกเรียกว่า “สายสยอง” (บางท้องถิ่นเรียกว่า “สายสนอง”) เมื่อร้อยผูกรวมกันเรียกว่า คัมภีร์ใบลานหนึ่งผูก โดยทั่วไปคัมภีร์ 1 ผูกมักจะมีจำนวนใบลานประมาณ 24 แผ่น คัมภีร์ใบลานที่มีเนื้อหายาวมีจำนวนรวมกันหลายผูก นับเป็น 1 เรื่องหรือ 2 ชุด ทางล้านนาเรียกว่า 1 กับ คัมภีร์ใบลานนับเป็นเอกสารโบราณถึงจะมีอายุน้อยกว่าศิลาจารึก แต่มีอายุมากกว่าหนังสือสมุดไทยหรือสมุดข่อย เป็นเรื่องอายุการใช้งานของวัสดุที่ใช้รองรับการจารึก หรือการเขียน ในดินแดนล้านนาได้พบเอกสาร

² วรรณกรรมล้านนา, สืบค้นเมื่อวันที่ 12 มีนาคม 2561 จากเว็บไซต์, <http://lannamanuscripts.net/th/about>

โบราณที่อยู่ในสภาพดีและสมบูรณ์ ซึ่งมีอายุไม่น้อยกว่า 400 ปี ถึง 500 ปีขึ้นไป³ หลักฐานที่แสดงให้เห็นว่ามีการบันทึกหลักธรรมคำสอนต่างๆ ลงในคัมภีร์โบราณแล้วคือ คัมภีร์โบราณพระไตรปิฎก ภาษาบาลี อักษรธรรมล้านนา ที่จารเมื่อ จ.ศ. 833 (พ.ศ. 2104) ปัจจุบันเก็บรักษาที่พิพิธภัณฑวัดไหล่หิน อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง อักษรและภาษาที่จารึกในคัมภีร์โบราณเป็นอักษรภาษาโบราณ ได้แก่ อักษรขอม ภาษาบาลีไทย อักษรธรรมล้านนาหรือตัวเมือง ภาษาบาลีล้านนา อักษรธรรมอีสาน อักษรธรรมลาว ภาษาบาลีลาว เป็นต้น ซึ่งคนปัจจุบันน้อยคนนักที่จะสามารถอ่านได้ต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาโบราณมาช่วยอ่านหรือแปลด้วยการปริวรรตถอดอักษรหรือการถอดความหมายออกมา⁴

สถาบันการศึกษาในจังหวัดลำปาง บางแห่งมีการส่งเสริมการเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ด้านภาษาและวรรณกรรมท้องถิ่น แต่การเรียนรู้ไม่ได้เป็นที่กว้างขวางมากนัก ซึ่งเป็นผลมาจากขาดการสนับสนุนและการผลักดันของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ส่วนใหญ่ที่มีการส่งเสริมกันอย่างชัดเจนมักจะเป็นกลุ่มของโรงเรียนพระปริยัติธรรมที่มีการเรียนรู้เกี่ยวกับภาษาและวรรณกรรมล้านนา และในส่วนของเรียนรู้เกี่ยวกับคัมภีร์โบราณนั้น ไม่ค่อยมีปรากฏให้เห็น อาจจะเป็นเพราะขาดบุคคลผู้ถ่ายทอดองค์ความรู้ และไม่มีแรงจูงใจให้คนมาสนใจในการศึกษาเรียนรู้ จากความสำคัญ และที่มาของปัญหาข้างต้น ผู้วิจัยจึงได้กำหนดหัวข้อในการวิจัยคือ “กระบวนการเรียนรู้และการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมในคัมภีร์โบราณนครลำปางของสถาบันการศึกษาในจังหวัดลำปาง” เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาสืบไป

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้ตามหลักคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณนครลำปาง
2. เพื่อศึกษากระบวนการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณนครลำปาง
3. เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมในคัมภีร์โบราณนครลำปางของสถาบันการศึกษาในจังหวัดลำปาง

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action research) ที่ใช้วิธีการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ (Qualitative method) และข้อมูลเชิงปริมาณ (Quantitative method) ร่วมกัน

2. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

1) ผู้บริหาร ครู-อาจารย์ นักเรียน โรงเรียนวัดพระแก้วดอนเต้าสุชาดาราม อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง จำนวน 55 รูป/คน

2) ผู้บริหาร ครู-อาจารย์ นักเรียน โรงเรียนทิพปาละวิทยานุสรณ์ อำเภอแม่ทะ จังหวัดลำปาง จำนวน 55 รูป/คน

³ สมหมาย เปรมจิตต์ และคณะ, โครงการปริวรรตพระคัมภีร์ล้านนา: ปริวรรตและวิเคราะห์กฎหมายล้านนา. (เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา, 2548)

⁴ พรรณเพ็ญ เครือไทย และอมรัตน์ เพ็ญวรรณ, รายชื่อหนังสือโบราณล้านนา: เอกสารไมโครฟิล์มของสถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ปี 2521-2533. (เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม, 25532)

3. เครื่องมือการวิจัย

1) ชุดกิจกรรมความรู้ กระบวนการเรียนรู้และการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมในคัมภีร์โบราณนครลำปางสู่สถาบันการศึกษาในจังหวัดลำปาง

2) แบบประเมิน IOC สำหรับผู้เชี่ยวชาญ

3) แบบประเมินก่อน-หลัง ในการวิจัย

4) แบบประเมินความพึงพอใจ

4. การสร้างเครื่องมือในการวิจัย

1) แบบประเมินเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมในคัมภีร์โบราณนครลำปางของสถาบันการศึกษาในจังหวัดลำปาง

การประเมินผลมีวัตถุประสงค์ เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมในคัมภีร์โบราณนครลำปางของสถาบันการศึกษาในจังหวัดลำปาง มีขั้นตอนการดำเนินการ ดังนี้

(1) ทบทวนแนวคิดที่เกี่ยวข้อง

(2) ร่างแบบประเมินเกี่ยวกับการส่งเสริมการเรียนรู้และการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมในคัมภีร์โบราณนครลำปางของสถาบันการศึกษาในจังหวัดลำปาง

(3) นำแบบประเมินที่สร้างขึ้นเสนอผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อพิจารณาความเหมาะสม ความถูกต้องของการใช้สำนวนภาษาและครอบคลุมเนื้อหาของงานวิจัย

(4) ปรับปรุงแก้ไขแบบประเมินตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิ

(5) นำแบบประเมินมาตรวจสอบและวิเคราะห์หาคุณภาพ

(6) หาคุณภาพของแบบ

(7) นำแบบประเมินที่คัดเลือกไว้ มาหาค่าความเชื่อมั่น

(8) จัดพิมพ์แบบประเมินฉบับจริงเพื่อใช้กับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

5. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนที่ 1 การรวบรวมทีมวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาข้อมูลเอกสาร

ขั้นตอนที่ 3 ลงพื้นที่สำรวจโรงเรียนกลุ่มเป้าหมายที่จะส่งเสริมการเรียนรู้และการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมในคัมภีร์โบราณนครลำปาง

ขั้นตอนที่ 4 ลงพื้นที่ในการส่งเสริมการเรียนรู้และการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมในคัมภีร์โบราณนครลำปาง ของสถาบันการศึกษาในจังหวัดลำปาง

6. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้กำหนดประเด็นในการวิเคราะห์ ดังต่อไปนี้

1) วิเคราะห์เชิงพรรณนาซึ่งได้จากการสังเกต และการประเมินก่อน-หลัง

2) วิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic induction) คือ การตีความสร้างข้อสรุปจากรูปธรรมหรือเหตุการณ์ที่มองเห็น เช่น กิจกรรมการเรียนรู้ พฤติกรรมที่เกิดขึ้น จากการประเมินก่อน-หลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

3) วิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติจากแบบประเมินเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมในคัมภีร์โบราณนครลำปางของสถาบันการศึกษาในจังหวัดลำปาง

ผลการวิจัย

จากการศึกษากระบวนการเรียนรู้และการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมในคัมภีร์โบราณนครลำปางสู่สถาบันการศึกษาในจังหวัดลำปาง ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ตอบแบบประเมินและแบบสอบถาม ประกอบด้วย ผู้บริหาร ครู นักเรียน อื่นๆ และจำแนกตามระดับการศึกษา

จากผลการศึกษาเรื่องระดับการศึกษาของผู้เข้าร่วมกิจกรรมครั้งนี้ พบว่า ผู้ตอบแบบประเมินส่วนใหญ่เป็นนักเรียนที่มีระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น รองลงมา คือ นักเรียนที่มีระดับการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย ในส่วนครูอาจารย์นั้น ระดับการศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับปริญญาตรี และระดับปริญญาโทเป็นส่วนน้อย

การประเมินผลการเรียนรู้สำหรับผู้ร่วมกิจกรรมการส่งเสริมการกระบวนการเรียนรู้และการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมในคัมภีร์โบราณนครลำปางสู่สถาบันการศึกษาในจังหวัดลำปาง (ก่อนการเรียนรู้) พบว่า ความคิดเห็นของผู้ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้คัมภีร์โบราณ (ก่อนการเรียนรู้) ทั้ง - ด้านมีค่าเฉลี่ยต่างกัน ได้แก่

ด้านจิตใจโดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) 2.42 อยู่ในระดับน้อย ซึ่งพบว่า ความคิดเห็นของผู้ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้คัมภีร์โบราณ (ก่อนการเรียนรู้) โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ย (2.42) อยู่ในระดับน้อย ซึ่งพบว่า ผู้ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้คัมภีร์โบราณ มีความเชื่อในหลักคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณ มีค่าเฉลี่ย 2.67 อยู่ในระดับปานกลาง รองลงมา ผู้ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ มีความเชื่อเรื่องปมาทธรรม (พระพุทฺธิล) และหลักคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณทำให้มีคุณธรรมและศีลธรรมในการดำเนินชีวิต มีค่าเฉลี่ย 2.50 อยู่ในระดับน้อย และผู้ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ มีความเชื่อเรื่องธรรมดาสอนโลก มีความเชื่อเรื่อง สามป้งสามกั่ว หลักคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณทำให้รู้สึกตัวตนเองมีคุณค่าในสังคม หลักคำสอนเรื่องธรรมดาสอนโลกทำให้รู้จักตนเองมากขึ้น หลักคำสอนเรื่องสามป้งสามกั่วทำให้มีจิตใจเป็นกุศล หลักคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณทำให้มีความคิดในทางที่ถูกต้องตามครรลองคลองธรรม อยากนำหลักธรรมปรากฏในคัมภีร์โบราณไปบอกคนอื่น ๆ ให้รู้ตาม มีความรักและหวงแหนในคัมภีร์โบราณ และเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ มีค่าเฉลี่ย 2.49, 2.43, 2.42, 2.40, 2.39, 2.38, 2.30, 2.19 ตามลำดับ อยู่ในระดับน้อย

ด้านสติปัญญา พบว่า ความคิดเห็นของผู้ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้คัมภีร์โบราณ (ก่อนการเรียนรู้) โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) 2.41 อยู่ในระดับน้อย ซึ่งพบว่า ผู้ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้คัมภีร์โบราณ มีความเข้าใจหลักคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณ มีค่าเฉลี่ย 2.68 อยู่ในระดับปานกลาง รองลงมา มีความเข้าใจเรื่องธรรมดาสอนโลก และอธิบายเรื่องสามป้งสามกั่วได้ มีค่าเฉลี่ย 2.50 อยู่ในระดับน้อย และผู้ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้คัมภีร์โบราณ มีความเข้าใจเรื่องปมาทธรรม (พระพุทฺธิล) มีความเข้าใจเรื่องสามป้งสามกั่ว สามารถนำหลักคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณไปบอกต่อให้คนอื่นได้ อธิบายเรื่องปมาทธรรม (พระพุทฺธิล) ได้ สามารถนำหลักคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณไปประยุกต์ใช้ชีวิตประจำวันได้ อธิบายเรื่องธรรมดาสอนโลกได้ นำหลักคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณมาประยุกต์ใช้ในการเรียนได้ เชื่อมโยงหลักคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณเข้ากับเหตุการณ์ปัจจุบันได้ มีค่าเฉลี่ย 2.49, 2.43, 2.42, 2.40, 2.38 2.30 ตามลำดับ ซึ่งอยู่ในระดับน้อย

ด้านพฤติกรรม พบว่า ความคิดเห็นของผู้ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้คัมภีร์โบราณ (ก่อนการเรียนรู้) โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) 2.62 อยู่ในระดับน้อย ซึ่งพบว่า ผู้ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้คัมภีร์โบราณ หลักคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณทำให้เป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรมมีค่าเฉลี่ย 2.70 อยู่ในระดับปานกลาง รองลงมา

ผู้ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้คัมภีร์โบราณ หลักคำสอนเรื่องปมาทธรรม (พระพุทฺธ) ทำให้เป็นผู้ตั้งอยู่ในความไม่ประมาท มีค่าเฉลี่ย 2.55 อยู่ในระดับน้อย และ หลักคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณทำให้ตั้งใจเรียน หลักคำสอนเรื่องธรรมดาสอนโลกทำให้ไม่ยึดติดในสิ่งที่เกินฐานะ หลักคำสอนเรื่องเรื่องสามป้งสามก๊วทำให้เป็นผู้ไม่ถือตัว หลักคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณทำให้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้เป็นไปในทางที่ดี หลักคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณทำให้เชื่อฟังพ่อแม่ หลักคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณทำให้ได้ปฏิบัติธรรม หลักคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณทำให้มีสมาธิมากขึ้น หลักคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณทำให้สวดมนต์ได้ หลักคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณทำให้ชอบคิดวิเคราะห์ มีค่าเฉลี่ย 2.50, 2.49, 2.48, 2.43, 2.42, 2.40, 2.34, 2.20 ตามลำดับ ซึ่งอยู่ในระดับน้อย

ในส่วนของค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเกี่ยวกับกระบวนการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมตามหลักคำสอนในคัมภีร์โบราณนครลำปาง ของผู้ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้ (หลังการเรียนรู้) ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่

ด้านจิตใจ พบว่า ความคิดเห็นของผู้ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้คัมภีร์โบราณ (หลังการเรียนรู้) โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) 4.02 อยู่ในระดับมาก ซึ่งพบว่า ผู้ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้คัมภีร์โบราณ พบว่า ความคิดเห็นของผู้ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้คัมภีร์โบราณ (หลังการเรียนรู้) พบว่า หลังจากการเรียนรู้ได้ร่วมกิจกรรมดังกล่าวทำให้ หลักคำสอนเรื่องธรรมดาสอนโลกทำให้รู้จักตนเองมากขึ้น มีค่าเฉลี่ย 4.16 อยู่ในระดับมาก รองลงมา หลักคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณทำให้มีคุณธรรมและศีลธรรมในการดำเนินชีวิต มีค่าเฉลี่ย 4.13 และ หลักคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณทำให้รู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าในสังคม อยากนำหลักธรรมปรากฏในคัมภีร์โบราณไปบอกคนอื่นๆให้รู้ตาม มีความเชื่อในหลักคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณ มีความเชื่อเรื่องปมาทธรรม (พระพุทฺธ) ความเชื่อเรื่องสามป้งสามก๊ว มีความรักและห่วงใยในคัมภีร์โบราณ และเป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ หลักคำสอนเรื่องปมาทธรรม (พระพุทฺธ) ทำให้กลัวต่อบาปและไม่ประมาท มีความเชื่อเรื่องธรรมดาสอนโลก หลักคำสอนเรื่องสามป้งสามก๊วทำให้มีจิตใจเป็นกุศล หลักคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณทำให้มีความคิดในทางที่ถูกต้องตามครรลองคลองธรรม ตามลำดับ ซึ่งอยู่ในระดับมาก

ด้านสติปัญญา พบว่า ความคิดเห็นของผู้ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้คัมภีร์โบราณ (หลังการเรียนรู้) โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) 4.07 อยู่ในระดับมาก ซึ่งพบว่า ผู้ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้คัมภีร์โบราณ สามารถนำหลักคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณมาประยุกต์ใช้ในการเรียนได้ มีค่าเฉลี่ย 4.16 อยู่ในระดับมาก รองลงมา ผู้ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้คัมภีร์โบราณ อธิบายเรื่องธรรมดาสอนโลกได้ มีค่าเฉลี่ย 4.13 อยู่ในระดับมาก และ ผู้ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้คัมภีร์โบราณ มีความเข้าใจหลักคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณ มีความเข้าใจเรื่องปมาทธรรม (พระพุทฺธ) สามารถนำหลักคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณไปบอกต่อให้คนอื่นได้ อธิบายเรื่องปมาทธรรม (พระพุทฺธ) ได้มีความเข้าใจเรื่องธรรมดาสอนโลก เชื่อมโยงหลักคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณ เข้ากับเหตุการณ์ปัจจุบันได้ มีความเข้าใจเรื่องสามป้งสามก๊ว สามารถนำหลักคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณ ไปประยุกต์ใช้ชีวิตประจำวันได้ สามารถถ่ายทอดหลักคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณได้เป็นอย่างดี และ อธิบายเรื่องสามป้งสามก๊วได้ มีค่าเฉลี่ย 4.07, 4.05, 4.04, 3.99, 3.98, 3.97, และ 3.92 ตามลำดับ ซึ่งอยู่ในระดับมาก

ด้านพฤติกรรม พบว่า ความคิดเห็นของผู้ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้คัมภีร์โบราณ (หลังการเรียนรู้) โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) 4.11 อยู่ในระดับมาก ซึ่งพบว่า ผู้ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้คัมภีร์โบราณ มีความเห็นว่าหลักคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณทำให้เป็นผู้มีคุณธรรมจริยธรรม มีค่าเฉลี่ย 4.40 อยู่ในระดับมาก รองลงมา มีความเห็นว่า หลักคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณทำให้มีสมาธิมากขึ้น มีค่าเฉลี่ย 4.18 อยู่ในระดับมาก และผู้ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้คัมภีร์โบราณ มีความเห็นว่า หลักคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณทำ

ให้ตั้งใจเรียน หลักคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณทำให้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมให้เป็นไปในทางที่ดี หลักคำสอนเรื่องเรื่องสามปึงสามกัทำให้เป็นผู้ไม่ถือตัว หลักคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณทำให้เชื่อฟังพ่อแม่ หลักคำสอนเรื่องธรรมาสอนโลกทำให้ไม่ยึดติดในสิ่งที่เกินฐานะ หลักคำสอนเรื่องปมาทธรรม (พระพุทฺธิล) ทำให้เป็นผู้ตั้งอยู่ในความไม่ประมาท หลักคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณทำให้ได้ปฏิบัติธรรม หลักคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณทำให้ชอบคิดวิเคราะห์ หลักคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณทำให้อยากไปวัดทำบุญ หลักคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณทำให้สวดมนต์ได้ มีค่าเฉลี่ย 4.13, 4.07, 4.04, 4.03, 4.00, 3.98, 3.97 และ 3.92 ตามลำดับ ซึ่งอยู่ในระดับมาก

ความพึงพอใจของผู้ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้คัมภีร์โบราณ พบว่า ผู้ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้คัมภีร์โบราณมีความพึงพอใจต่อกิจกรรมการเรียนรู้คัมภีร์โบราณครั้งนี้ โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) 4.01 อยู่ในระดับมาก ซึ่งพบว่า หัวข้อที่ผู้ร่วมกิจกรรมพึงพอใจมากที่สุด ได้แก่ การเรียนรู้คัมภีร์โบราณสามารถบูรณาการเข้ากับรายวิชาศิลปวัฒนธรรม และสังคมศาสนาได้เป็นอย่างดี มีค่าเฉลี่ย 4.19 อยู่ในระดับมาก รองลงมา ผู้ร่วมกิจกรรมการเรียนรู้คัมภีร์โบราณ มีแรงจูงใจที่จะศึกษาเรียนรู้คัมภีร์โบราณมากขึ้น มีค่าเฉลี่ย 4.11 อยู่ในระดับมาก และกิจกรรมการเรียนรู้มีความสนุก หลากหลาย และน่าสนใจ ควรมีการเรียนรู้คัมภีร์โบราณเป็นส่วนหนึ่งของรายวิชาเพิ่มเติมในชั้นเรียนตามสถาบันการศึกษาต่างๆ ได้รับความรู้ และ เข้าใจเนื้อหาสาระคัมภีร์โบราณ สามารถนำความรู้เกี่ยวกับคัมภีร์โบราณไปถ่ายทอดให้กับผู้คนที่สนใจได้อย่างถูกต้อง ความเหมาะสมในระยะเวลาของกิจกรรม และ วิธีการนำเสนอเนื้อหาสาระคัมภีร์โบราณ มีค่าเฉลี่ย 4.10, 4.08, 3.94, 3.93, 3.92 ตามลำดับ อยู่ในระดับมาก

จากการรณกรรมประเภทคำสอนในคัมภีร์โบราณทั้งสามเรื่อง สามารถนำมาเป็นแบบอย่างที่ดีในการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมในสถาบันการศึกษาในจังหวัดลำปาง ประกอบด้วย 3 ด้านที่สำคัญ ดังนี้

ด้านที่ 1 แบบแผนในการประพฤติปฏิบัติตน เช่น การดำรงชีวิตด้วยความไม่ประมาท ไม่มัวเมา หลงใหลในอบายมุข การรักษาศีล การมีวินัยหรือความเพียรในการทำงาน การดำเนินชีวิตตามหลักมรรค 8 และหลักพราวาสธรรม 4 อันเป็นหลักธรรมสำหรับคฤหัสถ์หรือผู้ครองเรือน ข้อปฏิบัติเกี่ยวกับการคบมิตร การสร้างบ้านเรือน การพิจารณาแก้ปัญหาอย่างเป็นระบบ พิจารณาโดยใช้เหตุและผลตามหลักอริยสัจ 4 การใช้สติปัญญาพิจารณาและใช้วิจารณ์ญาณประกอบการเชื่อสิ่งต่างๆ การปฏิบัติตามหลักอิทธิบาท 4 อันเป็นหนทางนำไปสู่ความสำเร็จ สอดคล้องกับผู้ให้ข้อมูลหลัก ดังนี้

ด้านที่ 2 หลักปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันหรือมารยาททางสังคม ได้แก่ การปฏิบัติต่อกันตามหลักทศทั้ง 6 การมีน้ำใจต่อกัน มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกันตามหลักสังคหวัตถุ 4 ความมีเมตตาจิต ปราศรัยให้ผู้อื่นพ้นทุกข์ หลักพรหมวิหารธรรม 4 การมีความซื่อสัตย์ มีสัจจะและความจริงใจต่อกัน ไม่นินทาว่าร้าย หรือพุดยุยง ส่อเสียดให้เกิดการแตกความสามัคคีในหมู่คณะ

ด้านที่ 3 ความเชื่อทางศาสนา จากคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์ ซึ่งล้วนแต่มีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา แสดงให้เห็นถึงความเชื่อในเรื่องศาสนาของชาวล้านนาในอดีตที่ยึดมั่นในหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาและใช้เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน เช่น ความเชื่อในเรื่องของบุญ – บาป, ความเชื่อในเรื่องของกฎแห่งกรรม ความเชื่อเรื่องของการทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว เป็นต้น โดยเชื่อว่าหากประพฤติปฏิบัติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาจะทำให้ชีวิตมีความสุข เกิดความเจริญรุ่งเรืองขึ้นทั้งแก่ตน ครอบครัวและสังคมส่วนรวม

การสร้างชุดความรู้และหลักการปฏิบัติเพื่อการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณนครลำปาง ผู้วิจัยได้นำมาสร้างเป็นชุดความรู้เพื่อการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมในสถาบันการศึกษาในจังหวัดลำปาง

ผ่านกระบวนการสร้างอย่างเป็นระบบ โดยเริ่มจากการสำรวจ คัมภีร์โบราณนครลำปาง วรรณกรรมประเภทคำสอน จำนวน 3 เรื่อง คือ เรื่องปมาทธรรม, เรื่องสามปิงสามกัวและเรื่องธรรมดาสอนโลก นำมาสรุปใจความสำคัญของเนื้อหาแต่ละเรื่อง วิเคราะห์และเชื่อมโยงกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา หลักคติความเชื่อต่างๆ และรวบรวมเป็นชุดความรู้เพื่อเผยแพร่ให้สถาบันการศึกษาในจังหวัดลำปาง ได้ทำการเรียนรู้ ผ่านการจัดกิจกรรม ได้แก่ 1) กิจกรรมสวด 2) ถาม-ตอบ ปัญหาธรรม 3) สรุปข้อคิดโดยผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ผลจากการทดลองใช้ชุดความรู้ดังกล่าว พบว่า นักเรียนเกิดความสนใจต่อการเรียนรู้ในคัมภีร์โบราณ และสามารถนำเอาหลักคำสอนในคัมภีร์มาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ และยังเป็นการต่อยอดในการเรียนรู้ภาษาและวรรณกรรมท้องถิ่นได้ดียิ่งขึ้น

คติธรรมคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์นั้นจัดเป็นวัฒนธรรมที่ช่วยทำให้เกิดระเบียบในสังคม ประกอบด้วย หลักศาสนา ความเชื่อหรือค่านิยมทางสังคม จารีตประเพณีที่สืบทอดกันมาแต่โบราณ สิ่งเหล่านี้จะช่วยหล่อหลอมความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยม แรงจูงใจ และบุคลิกภาพของชาวบ้านในสังคมโดยรวม แต่ละคนจะเรียนรู้เพื่อปรับตัวให้เข้ากับมาตรฐาน จารีตประเพณี และวิถีปฏิบัติต่างๆ ของสังคมที่ตนอาศัยอยู่ การขัดเกลาทางสังคมในเชิงวัฒนธรรมนี้จะหล่อหลอมให้บุคคลมีลักษณะทางจิตใจและพฤติกรรมที่ตรงกับลักษณะที่สังคมปรารถนาตามหลักของทฤษฎีการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) ซึ่งผลที่ได้จากการเรียนรู้หลักและวิถีปฏิบัติเพื่อการขัดเกลาทางวัฒนธรรมดังกล่าว สถาบันการศึกษาในจังหวัดลำปาง โดยเฉพาะนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างได้นำหลักคำสอน และคติ ความเชื่อไปถ่ายทอดให้คนในชุมชนได้เรียนรู้ร่วมกัน และมีจุดมุ่งหมายที่จะพัฒนาระบวนการคิด วิเคราะห์ ในระบบการเรียนรู้ในโรงเรียน หรือสถาบันการศึกษาให้อยู่ในคุณธรรม จริยธรรม

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษากระบวนการเรียนรู้และการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมในคัมภีร์โบราณนครลำปางสู่สถาบันการศึกษาในจังหวัดลำปาง พบว่า กระบวนการเรียนรู้ตามหลักคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณนครลำปาง ทั้ง 3 ฉบับ คือ 1) เรื่อง ปมาทธรรม (พระพุทฺธ) 2) เรื่อง สามปิงสามกัว 3) เรื่อง ธรรมดาสอนโลก เป็นคัมภีร์ที่มีเนื้อหาที่สามารถสร้างเป็นกระบวนการเรียนรู้และการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมในสถาบันการศึกษาได้เป็นอย่างดี กล่าวคือ กระบวนการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมตามหลักคำสอนในคัมภีร์โบราณนครลำปาง วรรณกรรมที่จารึกอยู่ในคัมภีร์โบราณนครลำปางมีลักษณะเป็นวรรณกรรมประเภทคำสอน ซึ่งบันทึกหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา จริยธรรม ทศนคติ ความเชื่อ หรือแนวทางการประพฤติปฏิบัติตนตามขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดีงามของสังคมล้านนาที่มีมาแต่โบราณ โดยแต่งเป็นนิทานสอดแทรกในเรื่องความคิด คติคำสอน ค่านิยมต่างๆ ทั้งในเรื่องการใช้ชีวิตประจำวัน การปฏิบัติตนและการปฏิสัมพันธ์ต่อกันในสังคม รวมทั้งชี้ให้เห็นถึงโทษของการไม่ปฏิบัติตามคำสอน ซึ่งจุดมุ่งหมายก็เพื่อเป็นการขัดเกลาทางด้านจิตใจ ได้แก่สร้างค่านิยมที่ดีงามในสังคม รวมถึงการขัดเกลาทางด้านพฤติกรรม โดยการสร้างบรรทัดฐานทางสังคม เป็นแบบแผนหรือแนวทางให้แก่คนรุ่นหลังได้นำเอาหลักคำสอนเหล่านี้ไปประพฤติปฏิบัติสืบทอดกัน อันจะทำให้การอยู่ร่วมกันในสังคมเป็นไปด้วยความสงบเรียบร้อย ซึ่งวรรณกรรมประเภทคำสอนในคัมภีร์โบราณเหล่านี้ จัดเป็นวัฒนธรรมที่ส่งเสริมทางด้านปัญญาและจิตใจให้เจริญงอกงาม ถือได้ว่าเป็นมรดกทางสังคมที่ต้องการมีการถ่ายทอดจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง เพื่อให้เกิดการเรียนรู้และนำไปปฏิบัติโดยเฉพาะวัฒนธรรมที่สังคมเห็นว่ามีคุณค่าควรแก่การรักษาไว้ เพื่อให้เป็นวิถีชีวิต และเป็นแบบแผนของการดำรงชีวิตของสมาชิกในสังคมต่อไป หลักการ

ปฏิบัติเพื่อการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมที่ปรากฏในเรื่องปมาทธรรม เป็นเนื้อหาอุปมาด้วยการยกเรื่องของพระภิกษุผู้ประพฤติปฏิบัติมีชอบ ละเมิดพุทธบัญญัติ ไม่รักษาศีล มีความประพฤติไม่สำรวมขึ้นประกอบคำสอน มีหลักธรรมที่สำคัญประกอบด้วย เรื่องของการรักษาศีลอันเป็นบ่อเกิดของความสุขสงบ ความดีงาม เนื่องจากศีลเป็นคุณธรรมที่ช่วยรักษากาย วาจา ใจให้เป็นระเบียบเรียบร้อย และอธิบายให้เห็นถึงอานิสงส์ของการเป็นนักรักษาศีล ที่ทำให้บุคคลนั้นดำรงชีวิตด้วยความไม่ประมาท เป็นที่รักใคร่ของผู้คน เมื่อสิ้นอายุขัยก็จะไปสู่สุคติภูมิ

ส่วนหลักการปฏิบัติเพื่อการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมที่ปรากฏในเรื่องสามป้งสามกั่ว เป็นเรื่องเล่าเกี่ยวกับพราหมณ์ผู้หนึ่งที่ออกเดินทางออกไปหาทรัพย์สินต่างเมือง ในคัมภีร์ได้แต่งเป็นเรื่องราวผูกไว้ด้วยปริศนาธรรมคำสอน 6 ประการ ได้แก่ 1. สนุกสนาน 2. เมียวนอย่ายื่น 3. โอ้เน่าหือเหิน 4. เหม็นหือรู้ 5. นอนสูงหือนอนต่ำ 6. นอนต่ำหือนอนหงาย ซึ่งแต่ละข้อนั้นสอดคล้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สอนให้ใช้สติปัญญาในการพิจารณาอย่างรอบคอบจนรู้ได้ด้วยตนเองว่า สิ่งเหล่านั้นเป็นสิ่งที่มิโทษหรือไม่โทษแล้วจึงสามารถยึดถือปฏิบัติได้

วรรณกรรมประเภทคำสอนที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณนครลำปาง มีเนื้อหาเกี่ยวกับหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนา คติความเชื่อ ค่านิยมและขนบธรรมเนียมประเพณีล้านนาโบราณ วิธีการปฏิบัติตน อันเป็นการสร้างบรรทัดฐานทางสังคมให้มีระเบียบแบบแผนและสามารถใช้เป็นแนวทางให้แก่คนรุ่นหลังได้นำเอาหลักคำสอนเหล่านั้นไปประพฤติปฏิบัติสืบต่อกัน ซึ่งจะเป็นส่วนช่วยเสริมสร้างวัฒนธรรมในสถาบันการศึกษาให้มีสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน มีความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน และเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรม คติคำสอน ความเชื่อท้องถิ่นล้านนาที่ควรแก่การรักษาไว้ให้คงอยู่สืบไป วัฒนธรรมที่เป็นหลักในการดำเนินชีวิตของคนในสังคมทำให้เกิดระเบียบในสังคมซึ่งบางอย่างจะเป็นการควบคุมอย่างเป็นทางการ และบางอย่างไม่เป็นทางการ⁵

การสร้างชุดความรู้และหลักการปฏิบัติเพื่อการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมที่ปรากฏในคัมภีร์โบราณนครลำปาง ผู้วิจัยได้นำมาสร้างเป็นชุดความรู้เพื่อการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมในสถาบันการศึกษา ผ่านกระบวนการสร้างอย่างเป็นระบบ โดยเริ่มจากการสำรวจคัมภีร์โบราณนครลำปาง วรรณกรรมประเภทคำสอน จำนวน ๓ เรื่อง คือ เรื่องปมาทธรรม, เรื่องสามป้งสามกั่วและเรื่องธรรมศาสนโลก นำมาสรุปใจความสำคัญของเนื้อหาแต่ละเรื่อง วิเคราะห์และเชื่อมโยงกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา หลักคติความเชื่อต่าง ๆ และรวบรวมเป็นชุดความรู้เพื่อเผยแพร่ให้สถานศึกษาได้ทำการเรียนรู้ ผ่านการจัดกิจกรรม

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการวิจัยในครั้งนี้

1.1 นักเรียน หรือเยาวชน ในสถาบันการศึกษาเป็นส่วนสำคัญที่จะต้องส่งเสริมเรื่องการขัดเกลาทางสังคมโดยเฉพาะผ่านมิติทางวัฒนธรรม

1.2 สถาบันการศึกษาควรสนับสนุนและเปิดโอกาสให้เด็กนักเรียน หรือเยาวชน ได้เรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาษาและวรรณกรรมล้านนา

⁵ งามพิศ สัตย์สงวน, หลักมานุษยวิทยาวัฒนธรรม. (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมสภา, 2543), หน้า 30-32.

1.3 สถาบันการศึกษามีการร่วมมือกับภาคีเครือข่าย เพื่อส่งเสริมและการพัฒนาการขัดเกลาเชิงวัฒนธรรมในสถาบันการศึกษาให้มากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการถอดบทเรียนจากคัมภีร์โบราณที่ปรากฏในท้องถิ่นเพื่อนำมาถ่ายทอดสู่สถาบันการศึกษาให้มากขึ้น

2.2 ควรมีการศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างอักขระภาษาในคัมภีร์โบราณสมัยต่างๆ เพื่อเป็นการถอดองค์ความรู้มาเป็นบทเรียน

เอกสารอ้างอิง

งามพิศ สัตย์สงวน. **หลักมานุษยวิทยาวัฒนธรรม**. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ธรรมสภา, 2543.

พรรณเพ็ญ เครือไทย และอมรัตน์ เพื่องวรรณ. **รายชื่อหนังสือโบราณล้านนา: เอกสารไมโครฟิล์มของ**

สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ปี 2521-2533. เชียงใหม่: สถาบันวิจัยสังคม, 2552.

พระพิชญ์พล สุวณฺเฐโรโป (รูปทอง). **“การขัดเกลาสังคมโดยองค์การศาสนาในพระพุทธศาสนา”**. สารนิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2558.

วรรณกรรมล้านนา. สืบค้นเมื่อวันที่ 12 มีนาคม 2561, จากเว็บไซต์ <http://lannamanuscripts.net/th/about> มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. **พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย**.

กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.

สมหมาย เปรมจิตต์ และคณะ. **โครงการปริวรรตพระคัมภีร์ล้านนา: ปริวรรตและวิเคราะห์กฎหมายล้านนา**. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา, 2548.